

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 2 czerwca 2016 r.

Adam Bodnar

II.519.1253.2015.NB

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości –
Prokurator Generalny
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa**

Wpływają do mnie wnioski osób wskazujących na naruszenia przysługujących im praw i wolności w związku z zabezpieczeniem przez organy ścigania urzędzeń zawierających dane informatyczne na potrzeby postępowania karnego. Dotyczy to zwłaszcza postępowań prowadzonych w sprawach o przestępstwa z art. 116 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (j.t. Dz.U.2006.90.631 z późniejszymi zmianami), polegające na nieuprawnionym udostępnianiu za pośrednictwem internetu cudzych utworów np. w postaci filmów.

Wnioskodawcy podnoszą, że w związku z postępowaniami przygotowawczymi dotyczącymi przestępstw w cyberprzestrzeni, w trakcie przeprowadzanych czynności procesowych w postaci przeszukania i ewentualnego zatrzymania rzeczy, zabezpieczany jest cały sprzęt komputerowy wraz z zawartymi w nim nośnikami danych. W swoich wnioskach wskazują na szereg niedogodności, których doświadczają jako właściciele zatrzymanych rzeczy. Przede wszystkim zauważają, że zatrzymanie sprzętu komputerowego znajdującego się w domu (np. laptopa, komputera, telefonu komórkowego) powoduje, że m.in. nie mogą wykonywać pracy, nie mają dostępu do kont bankowych, nie mogą utrzymywać kontaktu z innymi osobami. Ponadto, pozbawieni są dostępu do swoich prywatnych dokumentów, zdjęć, plików – stanowiących często dane wrażliwe. Sprzęt ten niejednokrotnie służy także dzieciom do nauki. Jako szczególnie uciążliwe wskazywane jest to, że w wyniku zatrzymania omawianych urzędzeń niedogodności takie trwają kilka miesięcy a nawet dłużej.

W wielu przypadkach zatrzymanie urządzeń zawierających dane informatyczne nie wiąże się z nadaniem właścicielowi lub użytkownikowi takiego urządzenia statusu strony w postępowaniu. Może on wprawdzie złożyć zażalenie w trybie art. 236 Kpk, nie ma jednak poza tym możliwości aktywnego udziału w procesie.

W tym miejscu należy wskazać, że względu na konstytucyjnie zagwarantowaną nienaruszalność mieszkania (art. 50 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej) i nietykalność osobistą (art. 41 ust 1 Konstytucji) - przeszukanie lub zatrzymanie rzeczy powinno być dokonane zgodnie z celem tej czynności, z zachowaniem umiaru i poszanowania godności osób, których ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości (art. 227 k.p.k.).

Mając na uwadze zarzuty podnoszone przez obywateli w skargach, podkreślić należy, iż w kwestii zabezpieczenia dowodów elektronicznych ustawodawca dopuszcza żądanie wydania danych przechowywanych na urządzeniu, w systemie lub na nośniku od dysponenta lub użytkownika tego urządzenia, nośnika lub systemu (art. 236a w zw. z art. 217 k.p.k.). Możliwe jest również przeszukanie, przy użyciu odpowiedniego oprogramowania, urządzenia lub systemu informatycznego w poszukiwaniu danych mogących stanowić dowód w sprawie (art. 236a w zw. z art. 219 k.p.k.). W przypadku, gdy nośnik informacji nie jest niezbędny dla postępowania, zgodnie z art. 230 § 2 k.p.k., realizując dyrektywy z art. 227 Kpk nie należy go zatrzymywać, lecz zwrócić osobie uprawnionej zaraz po uzyskaniu danych informatycznych (wykonaniu kopii).

W mojej ocenie zatem przy aktualnym stanie prawnym oraz możliwościach technicznych, zatrzymywanie całego urządzenia zawierającego dane informatyczne do celów postępowania karnego w większości przypadków jest zbędne, gdyż sam nośnik nie jest przydatny ani do ustalenia istoty przestępstwa ani do wykrycia jego sprawcy, ani też do udowodnienia mu przestępstwa. Wartość dowodową ma przecież zapis w komputerze, a nie sam sprzęt.

W związku z powyższym, w przypadku dokonywania czynności procesowych w sprawie popełnienia przestępstwa w cyberprzestrzeni zasadnym wydaje się wskazanie już w postanowieniu o żądaniu wydania rzeczy jako przedmiotu żądania - danych informatycznych znajdujących się na konkretnym sprzęcie komputerowym, następnie ich skopiowanie i wykorzystanie jako ewentualnego dowodu popełnienia przestępstwa. Podkreślić należy, że takie postępowanie stanowiłoby zdecydowanie mniejszą dolegliwość dla osoby dotkniętej przeszukaniem.

Nie tracąc z pola widzenia, że coraz więcej zdarzeń w cyberprzestrzeni wymaga interwencji organów ścigania, co wiąże się z koniecznością dokonywania oględzin, zabezpieczeń sprzętu komputerowego, urządzeń elektronicznych czy przeszukań systemów informatycznych należy mieć na uwadze również czas, na jaki zostaje zabezpieczony

dowód popełnienia ewentualnego przestępstwa. Otóż, ze skarg obywateli wynika, że w niektórych postępowaniach dotyczących art. 116 powołanej ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych zatrzymana jednostka komputera, przez okres kilku miesięcy nie jest poddawana jakimkolwiek czynnościom procesowym mającym na celu uzyskanie dowodu, nie jest zasięgana opinia biegłego z zakresu informatyki a właściciel sprzętu musi czekać aż do prawomocnego zakończenia postępowania karnego na jego ewentualny zwrot. Tym samym właściciele lub użytkownicy zatrzymanego sprzętu komputerowego nie mogą przez ten okres z niego korzystać, nie posiadają statusu strony w przedmiotowym postępowaniu przygotowawczym, doświadczają licznych dolegliwości wymienionych na wstępie niniejszego pisma, a ostatecznie postępowanie jest umarzone ze względu na niewykrycie sprawcy czynu zabronionego.

Mając powyższe na uwadze, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie ustosunkowania się do problematyki poruszonej w niniejszym wystąpieniu oraz poinformowanie mnie o stanowisku zajęтым w sprawie.

Podpis na oryginale